

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 1C0364

EDUCATION SCIENCES

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Hülya Şahin

Perihan Ünüvar

Mehmet Akif Ersoy University

hsahin@mehmetakif.edu.tr

Burdur-Turkey

**EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİK BECERİLERİ VE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

ÖZET

Bu çalışmada eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve kişilik özellikleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Burdur Eğitim Fakültesi 2009-2010 öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören, birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden 317'si oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre ise; dördüncü sınıflar lehine farklılaştığı görülmüştür. Kişilik özelliklerine göre, erkek öğrencilerin daha psikotik, kız öğrencilerin ise yalan eğilimli oldukları bulgusu elde edilmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin daha psikotik ve nevrotik oldukları son sınıf öğrencilerinin ise daha dışa dönük oldukları görülmüştür. Öğrenim görülen programa göre ise; Türkçe Öğretmenliği öğrencileri ile Güzel Sanatlar programlarında öğrenim gören öğrencilerin, okulöncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilere oranla anlamlı derecede psikotik özellik gösterdikleri bulgusu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Empatik Beceri, Eysenck Kişilik Envanteri, Kişilik Özellikleri, Üniversite Öğrencileri, Cinsiyet

EMPATHIC SKILLS AND PERSONALITY TRAITS OF EDUCATION FACULTY STUDENTS

ABSTRACT

In this study, the emphatic skills and personality traits of education faculty students are examined. The study group of the research consists of 317 first and fourth class students in Burdur Education Faculty, in 2009-2010 academic year spring term. According to the findings obtained from the research, it seems the emphatic skills of education faculty students don't change according to gender but it changes positively for the fourth class students. Regarding personality traits, male students are more psychotic and female students have more tendency to lie. It is also observed that first class students are more psychotic and neurotic while fourth class students are more extroversive. Regarding the education program, Turkish teaching and painting-music teaching students have significantly more psychotic properties compared with early childhood education program.

Keywords: Empathic Skill, Eysenck Personality Inventory, Personality Traits, University Students, Gender

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Empati kavramı 1920'lerden itibaren geniş bir biçimde kullanılmıştır. Empati pek çok tanımda, kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak ifade edilmiştir. Bir başka deyişle empati, diğer kişinin konuşmasındaki duygusal içeriğin ve duyguların nedenini yansıtan sözlü bir yanıttır. Empati, başkalarının düşünce ve duygularının yanı sıra bunların çeşitli anlamlarının objektif bir şekilde farkında olma; karşısındakinin duygu ve düşüncelerini temsili olarak yaşama olarak da tanımlanabilir. En genel tanımıyla empati, kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamaktır (Dökmen,1998).

Empati, günlük yaşamda hemen herkesin birbirine yaklaşmasını ve diğerini anlamasını kolaylaştırır. Empati, insanların birbirlerini doğru anlamalarına ve kendilerini önemli hissetmelerine yardımcı olur. Bir başka ifadeyle; başkaları tarafından anlaşılma ve önem verilme bireyi rahatlatır ve kendisini iyi hissetmesini sağlar. Kendisiyle empati kurulan kişi de empati kurmayı öğrenir. Empati kurmak, kişilerarası iletişimde çatışmaları, anlaşmazlıkları en aza indirir. Empati becerisi yüksek kişilerin sevecen, hoşgörülü, kendini olduğu gibi kabul eden kişiler oldukları tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra empati becerisi yüksek kişilerin özsaygı düzeylerinin de yüksek olduğu bulunmuştur (Kalliopuska, 1992).

Yapılan çalışmalarda, kişilerarası etkileşim gerektiren meslek üyelerinin empati yeteneklerinin bireysel farklılıkları anlamalarına yardımcı olduğu, empati becerileri ile kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Berger, 1984). İnsanlarla doğrudan ilişkileri olan ve mesleki eğitimleri sırasında karşısındaki kişinin rolünü alabilmeyi başarabilmiş profesyonellerin diğerlerine oranla empatik becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Bayam, Şimşek, Dilbaz, 1993).

Ören ve Gençdoğan (1998) PDR öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri açısından 1. sınıflar ile 3. ve 4. sınıflar arasında üst sınıflar lehine anlamlı bir farklılığın olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Sınıf düzeyi arttıkça empatik beceri düzeyinin de artmakta olduğu, bir başka deyişle eğitim ile kazandırılan empatik becerinin sınıf düzeyi yükseldikçe arttığı sonucuna varmışlardır. Pek ve Dedik (2001) yaptıkları benzer çalışmada, öğrencilerin empatik beceri ölçeği puanlarını birinci yıl en düşük, dördüncü yıl en yüksek ve aralarındaki farkın dördüncü yıl lehine anlamlı olduğunu belirtmişlerdir. Tanrıdağ (1992) çalışmasında, lisansüstü eğitim yapan psikologların empati becerilerini, lisans mezunu psikologların empati becerilerinden yüksek bulmuştur.

Cinsiyete göre empatik becerinin farklılık gösterip göstermediğinin incelendiği araştırmalarda cinsiyete göre farklılık oluşmadığı bulgusu elde edilmiştir (İşçen,2006; Genç ve Kalafat, 2008)

Öğretmenlik mesleği akademik becerilerin yanı sıra bir takım kişilik özelliklerini de gerektirmektedir. İyi bir öğretilerde bulunması gereken özellikler genellikle, sevecen, hoşgörülü, sabırlı, iletişim becerilerine sahip ve dışadönük olarak ifade edilmektedir.

Kişiliğin pek çok tanımı olmakla birlikte bu çalışmada kişilik Eysenck'in tanımladığı biçimiyle ele alınmıştır. Eysenck' e göre en temel kişilik özellikleri büyük ölçüde genetik olarak belirlenmekle birlikte, davranışın biçimlenmesinde kalıtım ve çevre etkileşimi çok önemlidir. Eysenck kişiliğin üç özellik ile açıklanabileceğini belirtmiş ve bunlara tip adını vermiştir. Eysenck kişilik teorisi ilk geliştirildiğinde nevrozizm ve dışadönüklük-içe dönüklük boyutlarını içerirken daha sonra psikotizm boyutu eklenmiştir (Lewis, Francis Shevlin, ve ark. 2002). Eysenck sözü edilen bu üç boyutun normal kişilik yapısının bir parçası olduğunu öne sürmektedir. Bu üç boyut da iki uçludur. Dışadönüklük için bir uçta dışadönüklük diğer uçta içedönüklük, nevrozizm için bir uçta nevrozizm

diğer uçta duygusal kararlılık ve psikotizm için de bir uçta psikotizm diğer uçta ise süperego gücü yer almaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Eysenck'in tanımladığı ayırıcı kişilik özelliklerinin belli duygu ve davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Nevrotizm'in kaygı, korku depresyon, düşük benlik saygısı, duygusal ve mantık dışı davranışlar göstermeye yönelik yatkınlık ile ilişkili olduğu bulunmuştur. (Eysenck ve Eysenck 1968, akt. Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007).

Nevrotiklik düzeyi yüksek olan insanlar kararsız, huzursuz, kaygılı, alıngan, duygusal davranma eğiliminde olan, çabucak üzülen ya da öfkelenen, küçük sorunlar karşısında bile aşırı duygusal tepkiler veren ve tekrar normale dönmekte güçlük yaşayan kimselerdir. Bu kimselerin uykuları kötüdür ve çeşitli psikosomatik yakınmaları vardır. Her türlü uyarana kuvvetli tepkide bulunma ve her duygusal uyarılmışlık yaşantısından sonra tekrar dengeye dönmekteki güçlükleri diğer özelliklerini meydana getirir. Kuvvetli duygusal tepkileri, gerektiği gibi uyum göstermelerine engel olur ve onları mantıkdışı, bazen de katı bir tarzda tepkide bulunmaya zorlar. Dışa dönüklükle birlikte bulunduğu zaman, böyle bir kimse alıngan, huzursuz, kendini kolayca heyecana kaptıran ve saldırgan bir kimse olabilir. Tek kelime ile tanımlanacak olursa, bunlar her şeyi kendilerine dert edinen, kaygılı kimselerdir; olayların kötüye gidebileceğini düşünürler ve bu düşünceleri onlarda kuvvetli kaygıya neden olur. Bunun karşıtı olan dengeli kimse ise, duygusal tepkileri yavaş ve genellikle zayıf, herhangi bir duygusal uyarılmışlıktan sonra kısa zamanda eski durumuna dönebilen, genellikle sakin ve kontrollü ve kendini kolayca kaygı ve kedere kaptırmayan bir kimsedir (Eysenck ve Eysenck 1985, akt. İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Nevrotizm sözcüğü geleneksel anlamda nevrotik bir rahatsızlığın varlığını ifade etmemektedir. Bu boyutta yüksek puan alanlar nevrotik bir rahatsızlığa ya da belirtiyeye sahip olmayabilirler. Ancak, bu kişiler stresli yaşantılar karşısında nevrotik bir rahatsızlık yaşamaya yatkın olabilirler (İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Dışa dönüklük ise sosyal olmak, partilere gitmekten, şaka yapmaktan hoşlanmak, birçok arkadaşa sahip olmak, dürtüsellik, kontrolsüz duygular ve bazen güvenilir olmayan kişilik özellikleri göstermekle ilişkilendirilmiştir (Eysenck ve Eysenck 1975, akt. Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007).

Tipik bir dışa dönük, sosyal, eğlence ve toplantılardan hoşlanan, insanlarla konuşma ihtiyacında olan, kendi başına kitap okumak ve çalışmaktan hoşlanmayan, çok arkadaşı olan bir kimsedir. Böyle bir kimse sanki bir heyecan açlığı içindedir. Bunlar genellikle tepkisel, o andaki güdülenmeye göre davranan, sık sık başı derde giren, can sıkıcı şakalar yapmayı seven, gamsız ve tasasız, rahatına düşkün, iyimser, gülmek ve neşelenmekten hoşlanan, saldırgan olabilen, duyguları sıkı kontrol altında bulunmayan, kolaylıkla sinirlenip öfkelenebilen ve her zaman güvenilir olmayan kimselerdir (Eysenck ve Eysenck 1985).

Tipik bir içe dönük ise, sessiz, çekingen insanlardan çok kitaplara düşkün, samimi dostları dışındakilere yakınlık göstermeyen ve onlara açılmayan, geleceği planlayan, düşünmeden işe girişmeyen, anlık tepkilere güvenmeyen bir kimsedir. Bunlar, heyecandan hoşlanmazlar, günlük hayatın olaylarını yerinde bir ciddiyetle ele alırlar ve düzenli bir hayatı tercih ederler. Duyguları sıkı kontrol altında tutan, pek nadir saldırgan bir tarzda davranan, güvenilir, bir dereceye kadar kötümser, ahlaki standartlara büyük değer veren kimselerdir (Eysenck ve Eysenck 1985).

Eysenck dışadönüklük ve nevrotizm boyutundan sonra kuramına psikotizm olarak adlandırdığı üçüncü bir kişilik boyutu eklemiştir. Bu boyutta yüksek puan alanlar ben-merkezci, dürtüsel, yalnız, insanlardan hoşlanmayan, çoğu zaman huzursuz, hiçbir yere uyum gösteremeyen kişilerdir. Bu bireyler genellikle toplumda sorun yaratan, diğerlerinin canını isteyerek sıkın kişilerdir. Psikotizm düzeyi düşük olan bireyler ise yardımsever, empatik,

işbirliğine yatkın, uysal ve geleneksel kişilerdir. Eysencek'e göre psikotizm, psikoza ve psikopatolojiye genetik olarak eğilimli olmayı ifade eder. Bununla birlikte bu özelliğin erkeklerde daha sıklıkla ortaya çıktığını, erkeklerin psikotizm ölçeğinden daha yüksek puan almalarını erkeklik hormonlarının düzeyine bağlamıştır (Eysenck ve Eysenck 1985).

Dışadönüklük, nevrotizm ve psikotizm boyutları birbirleri ile ilişkisiz olduğu için bir boyutun ucunda yer alan kişiler diğer iki boyutta yüksek ya da düşük puan alabilmektedirler. Buna göre, bir kişinin çok farklı kişilik özelliği sergilemesi mümkün olmaktadır (İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Yalan boyutu en son eklenen kişilik boyutudur. Bu boyut sahte görünüm verme çabasındaki tipleri ifade etmektedir. Yalan alt ölçeği ayrıca, tüm testin geçerliliğinin sınındığı bir kontrol skalası olarak kullanılabilir.

Alanyazın incelendiğinde, kişilik özelliklerinin daha çok ana-baba tutumları, cinsiyet ve özgüven açısından incelendiği görülmektedir. Arrindell, Akkerman, Bages ve ark. (2005), anne ve baba tutumlarının Eysenck'in kişilik özellikleri, cinsiyet rolleri ve öz-güven ile olan ilişkisini Avustralya, İspanya ve Venezuela'daki 1950 üniversite öğrencisinden oluşan bir örnekleme incelemiştir. Yapılan analizler, nevrotizmin ebeveynlerden algılanan duygusal sıcaklık ile negatif, dışadönüklük ile ise pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Anne-baba reddedici tutumları ise nevrotizm ile pozitif, öz-güven ile ise negatif ilişkili bulunmuştur.

Bir başka araştırmada, anne ve babanın aşırı koruyucu ve reddedici tutumları ile nevrotizm arasında pozitif, babanın duygusal sıcaklığı ile nevrotizm arasında ise negatif yönde ilişki bulunmuştur. Psikotizm ise baba ve annenin reddedici tutumları ile pozitif, baba ve annenin duygusal sıcaklığı ile negatif yönde ilişkilidir. Ayrıca, dışadönüklük ile baba ve annenin duygusal sıcaklığı arasında pozitif yönde, annenin aşırı koruyucu ve reddedici tutumları ile ise negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Dışadönüklük, psikotizm ve nevrotizm alt boyutlarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Yalnızca yalan alt ölçeğinde kadınların erkeklere göre daha fazla yalan puanı aldıkları bulunmuştur (Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007).

Karancı, Dirik ve Yorulmaz, (2007) üniversite öğrencilerinin cinsiyet açısından; dışadönüklük, nevrotizm ve psikotizm boyutlarında kız ve erkekler arasında bir fark bulunmadığını saptamışlardır. Shevlin, Bailey, Adamson ve arkadaşları (2002), ise kadınların nevrotizm, erkeklerin ise psikotizm alt ölçeğinde yüksek puan aldıklarını bulmuşlardır.

İlgili alanyazın incelendiğinde çeşitli yaş ve meslek gruplarının empatik becerileri ve kişilik özelliklerinin incelendiği görülmektedir. Ancak hem empatik becerilere hem de olumlu kişilik özelliklerine sahip olmayı gerektiren öğretmenlik mesleğini seçen üniversite öğrencilerinin, her iki özellik açısından incelenmediği görülmüştür. Bu nedenlerle araştırmada, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, cinsiyet, öğrenim gördükleri program ve sınıf düzeyine göre empatik becerileri ve kişilik özelliklerinin farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve kişilik özelliklerinin, cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördükleri programa göre farklılaşp farklılaşmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmanın alt problemleri ise şunlardır:

- Eğitim fakültesi öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri farklılaşmakta mıdır?
- Eğitim fakültesi öğrencilerinin sınıf düzeyine göre empatik becerileri farklılaşmakta mıdır?
- Eğitim fakültesi öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır?

- Eğitim fakültesi öğrencilerinin sınıf düzeyine göre kişilik özellikleri farklılaşmakta mıdır?
- Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa göre kişilik özellikleri ve empatik becerileri farklılaşmakta mıdır?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Empati, kişilerarası iletişimin en önemli öğelerinden biridir. Özellikle, kişilerarası iletişime dayanan mesleklerden biri olan öğretmenlikte, öğretmenlerin empatik becerilere sahip olması beklenmektedir.

Öğretmenler pek çok davranış için aynı zamanda rol modeli olmaktadır. Bu nedenle, ilköğretim yıllarında çocukların empati becerisi kazanmalarında en önemli rol öğretmenlere düşmektedir. Çocuklarla yapılan araştırmalarda da (Eisenberg & Fabes, 1990; Feschbach, 1982) empatik becerisi yüksek olan çocukların kişisel ve sosyal uyumlarının, empatik becerisi düşük olan çocuklara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Bu nedenle ilköğretim öğretmen adaylarının empati becerisine sahip olmaları, akademik becerileri kadar önemlidir.

Çağdaş eğitim anlayışına göre, öğretmenler alan bilgisine sahip olmanın yanı sıra öğrencilerinin bireysel farklılıklarına dikkat eden, onları koşulsuz kabul eden ve sosyal-duygusal ihtiyaçlarını da dikkate alan bir anlayışa sahip olmalıdır. Öğrenciler, öğretmenlerinden sadece akademik olarak beslenmezler. Öğretmenler, öğrencilerinin kişisel-sosyal gelişimlerini de desteklemektedirler. Bu nedenlerle, öğretmenlerin empatik becerilere sahip olmalarının yanı sıra kişilik özellikleri de oldukça önemlidir. Ayrıca, öğretmenlerin empatik becerilere ve olumlu kişilik özelliklerine sahip olması öğrencilerle etkili iletişim kurmalarına, olumlu sınıf ortamının yaratılmasına ve öğretme becerilerine katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Araştırmanın çalışma grubunu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesinde; Türkçe, Okulöncesi, İngilizce, Fen bilgisi ve Güzel Sanatlar (resim-müzik) öğretmenliği programlarında öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden 317'si oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin %68'i (216) kız, %32'si (101) erkek öğrencidir. Bu öğrencilerin %66'sı (210) birinci sınıf, %34'ü (107) ise dördüncü sınıf öğrencisidir.

Tablo 1. Öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre dağılımları
(Table 1. Distribution of students according to education program)

Program	f	%
Fen Bilgisi	51	16
Okulöncesi	101	32
İngilizce	56	18
Güzel sanatlar	64	20
Türkçe	45	14

• Veri Toplama Araçları:

Veriler "Empatik Beceri Ölçeği" (Dökmen, 1998) Eysenck Kişilik Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. "Empatik Beceri Ölçeği" birbirinden farklı altı problem durumundan oluşmaktadır. Her problem durumuna ilişkin, "sorun sahibine söylenebilecek" 12 tepki bulunmaktadır. Öğrencilerden, bu tepkilerden sorun sahibine söylemeyi tercih edecekleri dört tanesini seçmeleri istenmektedir. Toplamda, 24 tepki işaretlenmektedir. Empatik beceri ölçeğinden alınacak toplam puanların yüksekliği, empatik becerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Empatik beceri ölçeğinin kararlılık düzeyi için, ölçek iki hafta arayla 80 öğrenciye uygulanmış ve pearson korelasyon katsayısı .81 bulunmuştur.

Eysenck Kişilik Envanteri, dört ayrı ölçeğe ait (psikotizm, dışa dönüklük, nevrotizm ve yalan) 99 asıl ve iki yedek olmak üzere 101 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 29 tanesi nevrotizm, 24 tanesi dışadönüklük, 27 tanesi psikotizm ve 21 tanesi de yalan ölçeğidir. Her madde için 'evet' ve 'hayır' seçenekleri vardır. 'hayır' yanıtı verilmesi gereken sorular dışındaki sorulara 'evet' yanıtı verilmişse 0 puan, hayır yanıtı verilmesi gereken sorulara hayır yanıtı verilmişse 1 puan alınır. Dışa dönüklük bölümünde 13, psikotizm bölümünde 6, nevrotizm bölümünde 11 ve yalan bölümünde 14 toplam puanın üzerine çıkıldığında ölçülen değişkene ilişkin belirtinin arttığı söylenebilir (Öner, 1997).

Eysenck Kişilik Envanteri alt ölçekleri aşağıda kısaca açıklanmıştır;

- o Psikotizm; başkalarının başına dert açan, rahatsızlık verici tipleri,
- o Dışadönüklük; sosyal ve neşeli tipleri,
- o Nevrotizm; kaygılı, aksi ve küskün tipleri,
- o Yalan; sahte görünüm verme çabasında olan tipleri gösterir. Yalan alt ölçeği ayrıca, tüm testin geçerliliğinin sınındığı bir kontrol skalası olarak kullanılmaktadır.

Eysenck kişilik envanteri ile ilgili olarak, araştırma grubundan elde edilen veriler üzerinde KR-20 güvenilirlik hesaplamaları tekrarlanmıştır. Buna göre;

- o Psikotizm boyutu için .55,
- o Dışa dönüklük için .75,
- o Nevrotizm için .79
- o Yalan için .66 katsayıları hesaplanmıştır.

• Verilerin Analizi:

Cinsiyet ve sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmalarda, Bağımsız Gruplar t Testi kullanılmıştır. Öğrenim görülen programa göre empatik beceri ve kişilik özelliklerinin incelenmesinde çok değişkenli Anova (MANOVA) kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16 paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSION)

- **Alt problem 1:** Eğitim fakültesi öğrencilerinin cinsiyetlerine göre empatik becerileri değişmekte midir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak empatik beceri puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı Bağımsız Gruplar t Testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete göre empatik beceri puanlarının t testi sonucu
(Table 2. t-test for emphatic skill points according to gender)

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	sd	t	p
Kız	216	140,66	25,50	315	,734	,464
Erkek	101	138,44	24,11			

Tablo 2'de, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı ($t_{(315)}=,734$, $p>0.05$) görülmektedir. Bu bulgu; İşçen(2006), Genç ve Kalafat (2008)'ın araştırma bulguları ile paraleldir.

- **Alt problem 2:** Eğitim fakültesi öğrencilerinin sınıf düzeyine göre empatik becerileri değişmekte midir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak empatik beceri puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığı Bağımsız Gruplar t Testi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf düzeyine göre empatik beceri puanlarının t testi sonucu
(Table 3. t test for emphatic skill points according to class level)

Sınıf	n	$\bar{x}$	s	sd	t	p
Birinci	210	131,85	18,01	315	-7,819	,000
Dördüncü	107	155,87	29,06			

Tablo 3’de, Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri puan ortalamalarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)}=-7,82$, $p<0.01$) görülmektedir. Dördüncü sınıfların empatik beceri düzeyleri, birinci sınıflardan daha yüksektir. Bu bulgu, eğitim düzeyi arttıkça empatik beceri düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir. Ören ve Gençdoğan (1998), Pek ve Dedik (2001), Tanrıdağ (1992), Tutuk, Al ve Doğan (2002)’in araştırma bulguları ile paralellik gösteren bu bulgu, eğitim fakültelerinde verilen eğitimin, öğrencilerin empatik becerilerini geliştirmede etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşam deneyimleri de farklı olduğundan bu bulgu yaşa bağlı empatik beceri gelişimi sınırlılıkları içerisinde değerlendirilmelidir. Araştırmada, yaşa bağlı karşılaştırma yapma olanağı olmadığından sınıf düzeyleri arasında bulunan farklılığın yalnızca üniversitede verilen eğitimden kaynaklandığını söylemek güçtür.

- **Alt problem 3:** Eğitim fakültesi öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kişilik özellikleri değişmekte midir? Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak kişilik puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına Bağımsız Gruplar t Testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete göre kişilik özelliklerine ilişkin t testi sonuçları
(Table 4. t test for personality trait points according to gender)

Kişilik Boyutu	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	sd	t	p
Psikotizm	Kız	216	5,19	2,67	315	-5,239	,000
	Erkek	101	7,22	3,43			
Dışa Dönüklük	Kız	216	14,00	4,00	315	,210	,834
	Erkek	101	13,90	3,71			
Nevrotizm	Kız	216	13,88	4,80	315	1,961	,051
	Erkek	101	12,75	4,62			
Yalan	Kız	216	11,53	3,42	315	2,649	,008
	Erkek	101	10,45	3,31			

Tablo 4’te Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Psikotizm puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)} = -5,24$, $P<0.05$) görülmektedir. Bir başka ifade ile erkekler kızlardan daha psikotik özellikler göstermektedir. Bu bulgu Shevlin ve ark.’nın (2002) bulguları ile paralellik göstermektedir. Tablo 4’de, yalan puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)}=2,65$, $P<0.05$) görülmektedir. Buna göre, kızlar erkeklerden daha fazla yalan söyleme eğilimindedirler. Bu bulgu; Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2007)’in bulgularını desteklemektedir. Öğrencilerin dışa dönüklük ve nevroitiklik puan ortalamaları cinsiyete göre farklılık göstermemiştir.

Saldırganlık, mesafeli olmak gibi, psikotik özelliklerin çoğunlukla erkeklerde görülmesi ve toplumun erkeklerden beklediği erkeksi cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Erkek çocukların, saldırgan, davranışları pekiştirilirken, kız çocukların bu şekilde davranmaları hoş karşılanmamaktadır.

Kız öğrencilerin yalan eğilimlerinin erkeklerden yüksek olması, kızların kendilerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin dışında davranma eğilimlerinden kaynaklanabilir.

- **Alt problem 4:** Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre kişilik özellikleri değişmekte midir? Kişilik özelliklerinin, sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız gruplar t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrenim görülen sınıf düzeyine göre kişilik özelliklerine ilişkin t testi sonuçları

(Table 5. t test for personality trait points according to class level)

İşilik Boyutu	Sınıf	n	$\bar{x}$	s	sd	t	p
Psikotizm	Birinci	210	6,09	3,22	315	2,122	,035
	Dördüncü	107	5,36	2,72			
Dışa Dönüklük	Birinci	210	13,43	4,05	315	-3,719	,000
	Dördüncü	107	15,03	3,38			
Nevrotizm	Birinci	210	14,19	4,50	315	3,560	,000
	Dördüncü	107	12,21	5,03			
Yalan	Birinci	210	10,99	3,47	315	-1,440	,151
	Dördüncü	107	11,57	3,31			

Tablo 5 incelendiğinde, eğitim fakültesi öğrencilerinin psikotizm puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)}=2,12, P<0.05$) görülmektedir. Fark, dördüncü sınıflar lehinedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin dışa dönüklük puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)}=-3,72, P<0.00$) bulunmuştur. Fark, dördüncü sınıflar lehinedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin nevrozizm puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ($t_{(315)}=3,56, P<0.00$) bulunmuştur. Fark dördüncü sınıflar lehine bulunmuştur. Yalan boyutuna ilişkin puan ortalamalarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Elde edilen bulgulara göre; birinci sınıfların, dördüncü sınıflardan daha psikotik ve nevrozik, dördüncü sınıfların ise birinci sınıflardan daha dışa dönük oldukları görülmüştür.

Ailelerinden ilk kez ayrı kalan birinci sınıf öğrencileri, kendileri ile ilgili olarak yeni ve çok sayıda sorumluluk üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenler; soğuk, mesafeli, güvensiz, kaygılı, depresif, gergin, çekingen, aşırı duygusal ve düşük özgüvenli gibi özelliklerle açıklanan nevroziklik puanlarının yüksek çıkmasında neden olabilir. Öte yandan dördüncü sınıf öğrencilerinin; ailelerinden ayrı kalmaya alıştığı, üniversite ortamında güvenebilecekleri arkadaş çevresi oluşturdukları ve kendi sorumluluklarını üstlenme becerisi kazandıklarına inanılmaktadır. Bu nedenlerle, dördüncü sınıf öğrencilerinin dışa dönüklük puanları yüksek, psikotiklik ve nevroziklik puanları düşük çıkmış olabilir. Birinci sınıfların çevrelerine etkili uyum sağlamalarını destekleyecek uyum çalışmalarının yapılması, akran etkileşimini sağlayacak sosyal ortamların oluşturulması birinci sınıf öğrencilerinde görülen psikotik ve nevrozik kişilik özelliklerinin azalmasında etkili olabilir.

- **Alt problem 5:** Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri program türüne göre empatik becerileri ve kişilik özellikleri değişmekte midir? Öğrenim görülen program türüne göre empatik beceri ve kişilik özelliklerinin değişip değişmediğini test etmek için çok değişkenli ANOVA (MANOVA) yapılmış ve sonuçlar tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrenim görülen program türüne göre empatik beceri ve kişilik özelliklerine ilişkin MANOVA sonuçları
(Table 6. MANOVA for emphatic skill and personality trait according to education program)

Wilks' Lambda	Değer	F	sd	p
	,870	2,187	308	,002

Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri program türüne göre empatik becerileri ve kişilik özelliklerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği Tablo 6'da görülmektedir [$(\lambda)=0,870$; $F(20,1022)= 2,187$, $p<0.05$]. Bulunan anlamlı farklılığın hangi özelliklerde görüldüğünü test etmek için ANOVA ve farkın hangi programlar arasında görüldüğünü bulmak için Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrenim görülen program türüne göre empatik beceri ve kişilik özelliklerine ilişkin ANOVA sonuçları
(Table 7. ANOVA for emphatic skill and personality trait according to education program)

Varyansın Kaynağı	K T	sd	K O	F	p	Anlamlı fark
Empati	4001,78	4	1000,45	1,607	,172	
Psikotizm	135,31	4	33,83	3,701	,006	B-D, B-E
Dışa dönüklük	82,89	4	20,72	1,365	,246	
Nörotizm	137,034	4	34,26	1,516	,197	
Yalan	66,78	4	16,70	1,434	,223	

Fen Bilgisi (A), Okulöncesi (B), İngilizce (C), Güzel sanatlar (D), Türkçe (E)

Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerilerinin ve kişilik özelliklerinden nevroitik, yalan ve dışa dönüklük özelliklerinin öğrenim gördükleri programa göre anlamlı bir farklılık göstermediği, Psikotik kişilik özelliği boyutunda ise gruplar arasında farklılık olduğu Tablo 7'de görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Tukey testi sonuçları
(Table 8. Result of tukey test)

	1	2	3	4	5
Gruplar	$\bar{x}$	5,1485	5,5357	6,6250	6,8000
1 Fen Bilgisi	5,7059	,5574	,1702	-,9191	-1,0941
2 Okulöncesi	5,1485		-,3872	-1,4765(*)	-1,6515(*)
3 İngilizce	5,5357			-1,0893	-1,2643
4 Resim, Müzik	6,6250				-,1750
5 Türkçe	6,8000				

Tablo 8'e göre, okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerle, güzel sanatlar (resim, müzik) ve Türkçe öğretmenliği programlarında okuyan öğrenciler arasında, okul öncesi öğretmenliği programında okuyan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bir başka ifade ile Türkçe öğretmenliği öğrencileri ile güzel sanatlar programlarında öğrenim gören öğrencilerin, okulöncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerden daha fazla psikotik özellikler gösterdikleri söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

- Cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında, eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri cinsiyete göre değişmemektedir.
- Son sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri birinci sınıf öğrencilerinden daha yüksektir. Bu nedenle, benzer araştırmalarda sınıf ve yaş değişkeni birlikte ele alınabilir.
- Erkek öğrenciler, daha psikotik özellik göstermektedir. Kız öğrenciler, erkeklere göre yalan eğilimlidirler.
- Birinci sınıf öğrencileri dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha psikotik ve nevrotik kişilik özelliklerine sahipken dördüncü sınıf öğrencileri daha dışa dönüktürler. Bu sonuçtan hareketle, öğrencilerin uyumlarını kolaylaştıran etkinlikler planlanabilir. Ayrıca öğrencilerin, olumlu kişilik özelliklerini desteklemeye yönelik seçmeli dersler konulabilir.
- Farklı programlarda öğrenim gören eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri değişmemektedir.
- Psikotizm boyutunda; Türkçe ve Resim-Müzik öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğrenciler, Okulöncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerden daha psikotik özelliklere sahiptirler. Bu programlarda okuyan öğrencilerin kişisel gelişimlerini destekleyecek psiko-eğitim hizmetleri (öfke kontrolü, pro-sosyal davranış eğitimi vb) verilebilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Arrindell, W.A., Akkerman, A., Bages. N. ve ark. (2005). The short-EMBU in Australia, Spain, and Venezuela. *Europe Journal of Psychological Assessment*, 21:56-66
2. Bayam, G, Şimşek, E.U. ve Dilbaz, N., (1993). Üç Farklı Meslek Grubunda Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması, *Kriz Dergisi*. 3 (1-2):182-184
3. Berger D., (1984). On The Way to Empathic Understanding. *American Journal of Psychotherapy*. 28 (1):111-119.
4. Dökmen, Ü., (1998). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem yayıncılık. Ankara
5. Eisenberg, N. and Fabes R., (1990). Empathy: Conceptualization, Measurement and Relation to Prosocial Behavior, Motivation and Emotion, 14, 131-149.
6. Eysenck H.J., Eysenck, M.W. (1985). *Personality and Individual Differences; A Natural Science Approach*. New York: Plenum.
7. Feshbach, N.D., (1982) Sex differences in empathy. In N. Eisenberg (Ed.) *The Development of Prosocial Behavior*. New York: Academic Press.
8. Genç, S.Z. ve Kalafat, T., (2008). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 19-211-222.
9. İşçen, P., (2006). Onkologların Çatışma Eğilimlerinin, Empatik Becerilerinin, İş Doyumlarının Ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
10. İnanç, Y.B. ve Yerlikaya, E.E., (2008). *Kişilik Kuramları*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
11. Kalliopuska, M., (1992). Self Esteem And Narcissism Among The Most And Least Empathetic Finnish Baseball Players, *Percept Motor Skills*, 75(3).
12. Karancı, N., Dirik, G. ve Yorulmaz, O., (2007). Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısa Formu'nun (EKA-GGK) Türkiyede Geçerlik ve Güvenirlik çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18 (3), 1-8.

13. Köksal, A., (2000). Müzik Eğitimi Alma, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Ergenlerin Empatik Becerilerinin Ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18: 99 - 107.
14. Lewis, C.A., Francis, L.J., Shevlin, M. ve ark. (2002) Confirmatory Actor Analysis of the French Translation of The Abbreviated Form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A). Europe Journal of Psychological Assessment,18: 79-85.
15. Öner, N., (1997). Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 3. Basım, İstanbul
16. Ören, N. ve Gençdoğan, B., (1998). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğrencilerinin Aile Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi.9-11 Eylül. Konya.
17. Özkan, T. and Lajunen, T., (2005). Masculinity, Femininity and Bem Sex Role Inventory in Turkey. Sex Roles, 52: 103-110.
18. Pek, H. ve Dedik, T., (2001). Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Beceri Gelişimi: Longitudinal Bir Çalışma, VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi kitabı, Antalya; Türkiye, 29 Ekim - 2 Kasım 2000; Kongre Kitabı,428-430.
19. Shevlin, M., Bailey, F., Adamson, G. ve ark. (2002). Examining the factor structure and sources of differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated. Pers Individ Dif, 32: 479-487
20. Tanrıdağ, Ş.R., (1992). Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Personelin Empatik Eğilim Ve Empatik Beceri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
21. Tutuk, A., Ali, D. ve Doğan, S., (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi Ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. Çukurova Üniversitesi, Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi,6 (2).